

A történelmi Torontál vármegye Csenei járásának nemzetiségi és felekezeti viszonyai

I. rész

Előszó

A történelmi Magyarország déli részén elhelyezkedett Torontál vármegye a Magyar Királyság 63 vármegyéje¹ közül 1910-ben a negyedik legnagyobb kiterjedésű vármegyének számított.² Területe 9903 km² volt. A vármegyéhez „kötődött” a tőle független – azzal közjogi értelemben azonos jogállással rendelkezett – Pancsova (Панчево/Панчево) törvényhatósági jogú város, amelynek területe 113 km²-t tett ki.³

Torontál vármegye egykori székhelye, Nagybecskerek (Зрењанин/Zrenjanin) rendezett tanácsú város volt. A vármegye székhelye mellett ugyancsak rendezett tanácsú városi ranggal rendelkezett még Nagykikinda (Кикинда/Kikinda) is. Torontál vármegye az 1910. évi – utolsó – magyar népszámlálás idején két rendezett tanácsú városra (Nagybecskerek és Nagykikinda),

továbbá 14 járásra – ezeken belül 210 településre – tagolódott. A járasok közül az egyik volt a 16 nagyközségnek otthont adó Csenei járás. A járás települései voltak: Aurélháza (Răuți), Berekszónémeti (Beregsău Mic), Billéd (Biled), Csatád (Lenauheim), Csene (Cenei), Gyertyámos (Cărpiniș), a Kláriból alakult Horvátklári (Hrvatska Klarija), Kisjécsa (Iecea Mică), Klári (Радојево/Radojevo), Kőcse (Checea Croată), Nagyjécsa (Iecea Mare), Nagykőcse (Checea Română), Öregfalva (Pustiniș), Papd (Bobda), Tamásfalva (Хетин/Hetin) és Ujvár (Uivar).⁴

Az 1920. június 4-én aláírt trianoni békeszerződés a vármegye jelentős részét, így a Csenei járás teljes területét is elvette Magyarországtól, és a térséget felosztotta a Román Királyság és a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság között. Az egykori járás nagyobbik része Romániának jutott. Az 1910. évi magyar népszámlálás idején tizenhat

¹ Az 1910. évi magyar népszámlálás idején a magyar Szent Korona országainak területe 325 411 km²-t tett ki. A legnagyobb „alkotóelem”, a Magyar Királyság területe 282 849 km² kiterjedésű volt. A Magyar Királyság 63 vármegyét és 26 törvényhatósági jogú várost ölelt fel. A második alkotórész a magyar Szent Korona országainak sorában Horvát-Szlavónország volt. Területe 42 541 km²-t tett ki. Területén nyolc vármegye és négy törvényhatósági jogú város helyezkedett el. A harmadik „közjogi alkotóelem” a „corpus separatum”, vagyis „Fiume város és kerülete” volt. Ezt a 21 km² kiterjedésű, speciális jogállású közigazgatási egységet szokták a „laikusok” tévesen a 64. magyar vármegyének tekinteni. EDELÉNYI-SZABÓ DÉNES: *Magyarország közjogi alkotrészeinek és törvényhatóságainak területváltozásai. Különlenyomat a „Magyar Statisztikai Szemle” 1928. (VI.) évfolyamából.* Hornyánszky Viktor Részvénytársaság. Magyar Királyi Udvari Könyvnyomda, Budapest, 1928. 659. p.

² Ha a vármegyék és a hozzájuk kötődő törvényhatósági jogú városok területét összesítenénk – habár nem szokás –, akkor Torontál vármegye az ötödik helyre szorulna vissza a képzeletbeli rangsorban. Ennek oka, hogy a szomszédos Bács-Bodrog vármegye (8834 km²) és a hozzá kötődött négy törvényhatósági jogú város – Baja, 87 km², Szabadka (Суботица/Subotica), 974 km², Újvidék (Нови Сад/Novi Sad), 159 km², illetve Zombor (Сомбор/Sombor), 308 km², összesen 1528 km² – együttes területe (10 362 km²) meghaladta Torontál vármegye és Pancsova „összevont” területét (10 016 km²). Vö. EDELÉNYI-SZABÓ 1928, 658. p.

³ A dualizmus korában (1867–1918) a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium Statisztikai Szakosztálya (1867–1871), majd az intézményesült Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal (1871–1897), végül a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal (1897–1918) is elkülönítette a népszámlálási adatok közlésénél a vármegyék és a törvényhatósági jogú városok értékeit. Pancsova törvényhatósági jogú város statisztikai adatait – Torontál vármegye mellett – külön közzölték. Nagybecskerek (Зрењанин/Zrenjanin) és Nagykikinda (Кикинда/Kikinda) rendezett tanácsú városok értékeit Torontál vármegye tizenhárom járásának adataival összesítették. Vö. *A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása. I. A népesség főbb adatai. Községek és népesebb puszták, telepek szerint.* Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1912. 372–373. pp. (A továbbiakban: *A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása*, 1912)

⁴ Vö. REISZIG EDE: *Torontál vármegye községei.* In: Borovszky Samu (szerk.): *Magyarország vármegyéi és városai. Torontál vármegye.* Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1912. 21., 25–26., 33–36., 50., 55., 61–62., 69–70., 85–86., 102–103., 116., 121., 135. pp.

települést számláló Csenei járásból tizenhárom helység, így a járás székhelye, az akkoriban „elegyes”, azaz szerb, továbbá német, magyar és horvát anyanyelvűek által lakott Csene is Románia része lett. Mindössze a szerbek és horvátok által lakott Horvátklári, a zömében szerbeknek otthont adó Klári, valamint a többségében magyar ajkú, de jelentős német kisebbséggel is rendelkező Tamásfalva került a délszláv államhoz. Érdekességként közöljük, hogy 1919 és 1924 között Csene, Kócse, Öregfalva és Újvár még délszláv kézen volt, de a határkorrekció miatt utóbb Romániához került.

A határkorrekció azért is vált fontossá, mert mindkét állam, azaz Románia és a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság is igényt tartott a Bánság egész területére. Az antant és Magyarország között 1918. november 13-án aláírt belgrádi egyezmény lehetővé tette a délszlávok számára, hogy megszállják az egész Bánságot. Románia kezdetben azonban csak Erdély déli és keleti részéig jutott. A délszláv hadsereg lépéselőnybe került, és megkezdte a Bánság megszállását, illetve a délszláv államba való beolvasztását. Érdekességként jegyezzük meg, hogy a Bánság területén számos román papot letartóztattak, mert a liturgiákban I. Ferdinánd román királyt (1914–1927) és nem I. Péter szerb – 1918-tól szerb–horvát–szlovén – királyt (1903–1921) említették meg. A román vezetőség, látva a kialakult helyzetet, ragaszkodott ahhoz, hogy a francia csapatok elfoglalják a Bánság hegyvidéki (keleti) részét 1919. január végén. A szerbek továbbra is megszállták a Bánság nagyobb részét, de idővel egyre inkább nyugati irányba szorultak. Közben ideig-óráig megmaradt a régi magyar polgári közigazgatás. Románia és Jugoszlávia között a Bánság miatt diplomáciai konfliktus tört ki, amely fegyveres összeütközéssel fenyegetett. Az antant államoknak rendezniük kellett a kérdést. Mivel nyelvi-etnikai, illetve minden fél számára elfogadható határt szinte lehetetlen volt húzni, szükségesnek mutatkozott a határkorrekció a románok és a délszlávok között.⁵

A történelmi Torontál vármegye egykori területe (1910) a délszláv–román határkorrekció után (1924)⁶

Forrás: Torontál vármegye térképe. Magyarország régi térképeken: http://hungary-maps.myhonet.com/images_content/vm54.jpg (Letöltés ideje: 2021. március 21.)

I. A Csenei járás és települései a magyar népszámlálások tükrében

A Csenei járás a történelmi Torontál vármegye tizennégy egykori járasa⁷ közül – az 1910. évi magyar népszámlálás „eszmei időpontjában”

⁵ BRUSANOWSKI, PAUL: *Inter-Orthodox controversies between Romania and Yugoslavia in the interwar period*. 2021. szeptember 21. HTS Theologiese Studies/Theological Studies: <https://hts.org.za/index.php/hts/article/view/6865/19954> (Letöltés ideje: 2025. június 16.)

⁶ A térképen szereplő „Jugoszlávia” kifejezés csak 1929. október 3-án lett hivatalosan az ország neve. Addig a délszláv államot Szerb–Horvát–Szlovén Királyságnak hívták. JUHÁSZ JÓZSEF: *Volt egyszer egy Jugoszlávia. A délszláv állam története*. Aula Kiadó, Budapest, 1999. 59., 335., 337. pp.

⁷ A történelmi Torontál vármegye a trianoni békeszerződés (1920. június 4.) jogilag fennálló 14 járását 1878-ig állították fel, miután előbb a katonai határőrvidék bizonyos részeit, utóbb pedig az ún. Nagyikindai kiváltságos kerület területét olvasztot-

– a Perjámosi járás után a második legkisebb kiterjedésű közigazgatási egység volt. Területe: 85 001 katasztrális hold (489,18 km²) volt. A Csenei járás területe a történelmi Torontál vármegye – 9903 km² nagyságú – területének közel 4,9%-át tette ki.

A Csenei járás helységeinek névváltozásai (1880–1910)

Népszámlálás				
	1880	1890	1900	1910
1.	Aurelhaza	Aurelhaza	Aurelháza	Aurelháza
2.	Német	Német	Német	Berekszónémeti
3.	Billét	Billéd	Billéd	Billéd
4.	Csatád	Csatád	Csatád	Csatád
5.	Csenej (Horvát-)	Horvát-Csene	Horvátcsene	Csene
	Csenej (Szerb-)	Szerb-Csene	Szerbcsene	
6.	Gyertyámos	Gyertyámos	Gyertyámos	Gyertyámos
7.	Klári (Horvát-)	Horvát-Klári	Klári része volt.	Horvátklári
8.	Jécsa (Kis-)	Kis-Jécsa	Kisjécsa	Kisjécsa
9.	Klári (Szerb-)	Szerb-Klári	Klári	Klári
10.	Kécsa (Horvát-)	Horvát-Kécsa	Horvátkécsa	Kőcse
11.	Jécsa (Nagy-)	Nagy-Jécsa	Nagyjécsa	Nagyjécsa
12.	Kécsa (Román-)	Román-Kécsa	Románkécsa	Nagykőcse
13.	Öregfalu	Öregfalu	Öregfalu	Öregfalu
14.	Bobda	Bobda	Bobda	Papd
15.	Tamásfalva	Tamásfalva	Tamásfalva	Tamásfalva
	Hetény			
16.	Ujvar	Ujvár	Újvár	Újvár

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1869–1910 közötti magyar népszámlálások.

Az 1869. évi magyar népszámlálás még nem vizsgálta az anyanyelvi kérdést, ezért itt – röviden – csak a korabeli vallási adatokra térnénk ki. A népszámlálás idején a járás még 18 településnek adott otthont. Akkoriban a járás központja, Csene még két részből, Horvát- és Szerbcsenéből állt, Hetény pedig önálló település volt, csak később lett Tamásfalva része. A Csenei járás lakosainak száma 30 587 fő volt, ebből 21 504 fő (70,3%) római katolikus, 8714 fő ortodox (28,5%), valamint 286 fő (0,9%) izraelita vallású személy. Az egyéb vallásúak száma elenyésző, mindössze 83 fő (0,3%) – ágostai hitvallású evangélikus (45 fő), görögkatolikus (23 fő) és református vallású (15 fő) – volt.⁸ A két nagyobb vallási csoport vonatkozásában elmondható, hogy a római katolikusok jobbra a

németek, a magyarok és a horvátok, az ortodoxok pedig minden bizonnyal a szerbek és a románok soraiból kerülhettek ki.

Az 1880. évi magyar népszámlálás eszmei időpontjában már csak tizenhét település alkotta a Csenei járás területét. Hetény Tamásfalva része lett. Az egykori járás településeinek száma a dualista állam utolsó három magyar – az 1890., az 1900. és az 1910. évi – népszámlálása alatt alig változott. Mindössze Horvátklári veszítette el ideiglenesen az önállóságát, és Klári részévé vált, de utóbb ismét önállósult. A járási székhely horvát és szerb része egyesült Csene néven. Az 1910. évi magyar népszámlálás idején már az előbbieken említett tizenhat település volt a közigazgatási egység része.

ta magába Torontál vármegye. A két utolsóként – 1878-ban – létrehozott járás az Alibunári és a Párdányi járasok voltak. HARASZTHY LAJOS: *Torontál vármegye története 1867-től*. In: Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai. Torontál vármegye. Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1912. 488. p.

⁸ SEBŐK LÁSZLÓ (szerk.): *Az 1869. évi népszámlálás vallási adatai*. Teleki László Intézet – KSH Levéltár. Budapest, 2005. 215. p.

A Csenei járás anyanyelvi adatai (1880–1910) (fő)

Népszámlálás	Anyanyelv								
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Ruszin	Horvát	Szerb	Egyéb
1880	31 934	2600	18 643	35	3410	–	5421 ⁹		358+1467 ¹⁰
1890	33 885	2710	20 958	20	3668	–	889	5237	403
1900	32 821	3050	19 381	10	3688	–	816	5298	578
1910	30 936	3736	16 468	9	3626	–	714	5765	618

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Az egykori Csenei járás korbéli népessége (18,64%). Sorban a harmadik legnagyobb népcsoport a magyar (12,1%), végül – a jelentősebbek közül – az utolsó népcsoport a román volt (11,72%). Az egyéb anyanyelvűek száma (1341 fő) és aránya (4,34%) nem tekinthető számottevőnek.¹¹ Főképp a horvátok alkották ez utóbbi népelemet a szerb anyanyelvűek képezték

A Csenei járás településeinek anyanyelvi adatai (1910) (fő)

Népszámlálás	Anyanyelv								
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Ruszin	Horvát	Szerb	Egyéb
Aurélháza	1 135	646	448	–	29	–	–	9	3
Berekszónémeti	1 209	77	80	–	114	–	–	938	–
Billéd	3 951	159	3 608	–	105	–	–	7	72
Csatád	2 605	63	2 475	–	19	–	6	7	35
Csene	2 735	198	957	1	43	–	96	1409	31
Gyertyámos	2 775	203	2 465	3	35	–	2	16	51
Horvátklári	496	83	94	–	4	–	143	172	–
Kisjécsa	1 363	10	1 308	–	43	–	1	1	–
Klári	2 646	69	42	–	36	–	30	2337	132
Kőcse	991	224	93	1	167	–	359	144	3
Nagyjécsa	2 535	48	2 360	–	34	–	–	12	81
Nagykőcse	2 478	76	167	–	1376	–	73	624	162
Öregfalu	1 353	427	65	–	820	–	1	32	8
Papd	1 182	106	248	4	787	–	–	37	–
Tamásfalva	1 826	1291	505	–	–	–	2	3	25
Újvár	1 656	56	1 553	–	14	–	1	17	15
Összesen	30 936	3736	16 468	9	3626	–	714	5765	618

Forrás: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása, 1912. 366–367. pp.

A Csenei járás településeinek relatív többségében német anyanyelvi dominancia volt. A németek lakta falvak szinte kizárólagosan német ajkúak voltak. A következő nagyközségek tartoztak ide: Billéd, Csatád, Gyertyámos, Kisjécsa, Nagyjécsa és Újvár. A járás tizenhat települése közül négy nagyközségben szerb „túlsúlyt” mutattak a statisztikai adatok. Ezek a helységek: Berekszónémeti,

⁹ Az 1880. évi magyar népszámlálás még együtt közölte a horvátokra és a szerbekre vonatkozó anyanyelvi adatokat „horvát-szerb” megjelölés alatt.

¹⁰ Az egyéb kategóriánál az első érték az egyéb anyanyelvűeket, a második pedig a beszélni nem tudó népességet jelölte. A Csenei járás esetében az első érték (358 fő) az egyéb hazai (330 fő) és az egyéb külföldi (28 fő) anyanyelvűek adataiból tevődött össze.

¹¹ GYÉMÁNT RICHÁRD: *Etnikai és felekezeti viszonyok a történelmi Torontál vármegye Csenei járásában*. Második kiadás. Historiaantik Könyvkiadó, Budapest, 2018. 32. p.

Csene, Horvátklári és Klári nagyközségek. A románok három településen alkotott többséget, ezek: Nagykőcse, Öregfalu és Papd. A magyarság mindössze két nagyközségben alkotott többségi népelemet: Aurélházán és Tamásfalván. Ugyanakkor Kőcse volt az egyedüli olyan település, ahol – relatív – horvát anyanyelvű többséget mutattak

ki a statisztikai adatok. A németek jelentősebb számban éltek még Aurélházán, a járás székhelyén, Csenén, továbbá Papdon és Tamásfalván. A szerbek Kőcse és Nagykőcse településen, a románok Kőcsén, a magyarok pedig Kőcse és Öregfalu nagyközségekben voltak még nagyobb számban fellelhetők.

A Csenei járás vallási adatai (1880–1910) (fő)

Népszámlálás	Vallás						
	Összesen	Római katolikus	Ortodox	Ágostai hitvallású evangélikus	Református	Izraelita	Egyéb
1880	31 934	23 071	8519	16	47	237	44
1890	33 885	24 428	9079	33	77	244	24
1900	32 821	23 192	9307	17	80	166	59
1910	30 936	20 945	9608	31	109	128	115

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

A felekezeti statisztikai adatok tekintetében az 1910. évi magyar népszámlálás szerint – jórészt a német, magyar és horvát anyanyelvűeknek köszönhetően – jelentős római katolikus dominancia érvényesült. A járás népességének 67,7%-a vallotta magát – 1910-ben – a római katolikus vallási közösséghez tartozónak. A második jelentős vallás az ortodox volt (31,1%), amely közösség tagjai jobbára a szerbek és a románok soraiból kerültek ki. A többi vallási csoporthoz tartozók száma (383 fő) és aránya (1,2%) elenyészőnek tekinthető.¹²

A járás területén 1920 előtt tizenkét római katolikus templom, továbbá négy szerb és három román ortodox, valamint egy görögkatolikus templom állt. Ebbe a „statisztikába” egyéb szent helyek nem tartoznak bele. (Napjainkra a román ortodox templomok száma hattal, a római és görögkatolikus templomoké pedig eggyel-eggyel nőtt. Egy római katolikus templom a román ortodox egyház használatába került. És ekkor még nem tettünk említést a „rendszerátalakítás” [1990] után alapított adventista, baptista és pünkösdi imatermekről.)

A Csenei járás településeinek vallási adatai (1910) (fő)

Népszámlálás	Vallás						
	Összesen	Római katolikus	Ortodox	Ágostai hitvallású evangélikus	Református	Izraelita	Egyéb
Aurélháza	1 135	1 092	4	1	–	–	38
Berekszónémeti	1 209	140	1052	8	5	4	–
Billéd	3 951	3 814	107	3	12	13	2
Csatád	2 605	2 567	25	2	7	4	–
Csene	2 735	1 191	1479	2	14	47	2
Gyertyámos	2 775	2 707	37	2	13	4	12
Horvátklári	496	322	173	1	–	–	–
Kisjécsa	1 363	1 316	33	–	4	–	10
Klári	2 646	130	2495	–	10	10	1
Kőcse	991	671	308	2	10	–	–
Nagyjécsa	2 535	2 478	23	3	3	–	28

¹² A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása, 1912. 366–367., 372–373. pp.; GYÉMÁNT 2018, 4. p.

Nagykőcse	2 478	287	2162	–	1	28	–
Öregfalu	1 353	461	865	1	13	13	–
Papd	1 182	337	824	4	13	3	1
Tamásfalva	1 826	1 807	1	–	4	2	12
Újvár	1 656	1 625	20	2	–	–	9
Összesen	30 936	20 945	9608	31	109	128	115

Forrás: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása, 1912. 366–367. pp.

Az egykori Csenei járás területén – 1910-ben – 8716 fő, azaz a teljes népesség 28,2%-a beszélt magyarul. Érthető okból messze a járási adat feletti értéket mutatott az akkoriban nagyjából magyarok által lakott Aurélháza és Tamásfalva. Viszonylag kedvező adatokat tapasztalhatunk a jelentősebb magyar közösséggel rendelkező Kőcsén, továbbá Öregfaluban is.

A történelmi Torontál vármegye tizennégy egykori járása közül a hatodik legrosszabb értéket mutatta a Csenei járás. Az 1910. évi népszámlálási adatok szerint Torontál vármegye népességének 34,9%-a beszélt magyarul. Ha a két rendezett tanácsú város – Nagybecskerek és Nagyikinda – adatait is beleszámítjuk, akkor a népesség 36,5%-a tudott magyarul. A Csenei járás értéke mindkét adatot tekintve alulmúlta a

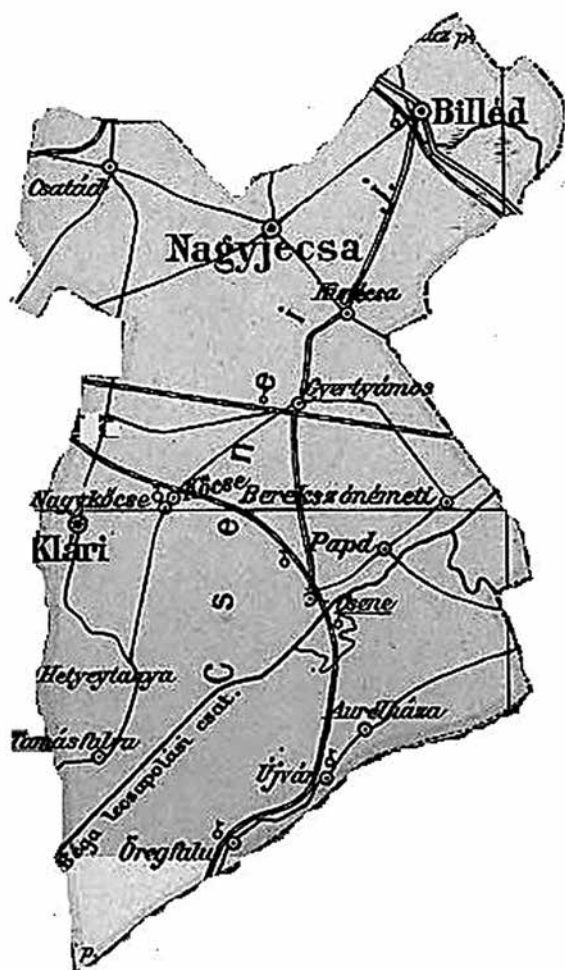
vármegyei értékeket. Országos összehasonlításban viszont már sokkal rosszabb volt a helyzet. Az 1910. évi népszámlálás szerint Magyarország népességének 64,7%-a beszélt magyarul. Ha a „Magyar Birodalom” adatait nézzük – tehát beleszámítjuk Horvát-Szlavónország adatait is –, akkor is a népesség 57,4%-a tudott magyarul. A Csenei járás értékei tehát jóval elmaradtak az országos értékektől. Érdekes sajátosság, hogy az egykori járás területén élt, egykori német anyanyelvű lakosság sem mutatott – a magyar nyelvtudás terén – kedvező képet. Elmondható továbbá, hogy a németek a római katolikus szentmiséket túlnyomórészt saját anyanyelvükön hallgatták. A liturgikus nyelv a német többségű falvakban kizárólagosan vagy elsősorban a német volt.¹³

A magyarul beszélni, illetve az írni és olvasni tudó népesség száma és aránya településenként (1910)

Település	„Magyarul beszélni tud”		„Ír és olvas”	
	Fő	%	Fő	%
Aurélháza	1004	88,5	679	59,8
Berekszónémeti	199	16,5	454	37,6
Billéd	739	18,7	3 036	76,8
Csatád	587	22,5	1 977	75,9
Csene	624	22,8	1 404	51,3
Gyertyámos	679	24,5	2 049	73,8
Horvátklári	164	33,1	207	41,7
Kisjécsa	272	20	1 154	84,7
Klári	159	6	986	37,3
Kőcse	508	51,3	463	46,7
Nagyjécsa	618	24,4	1 944	76,7
Nagykőcse	285	11,5	941	38
Öregfalu	621	45,9	570	42,1
Papd	289	24,5	611	51,7
Tamásfalva	1581	86,6	1 014	55,5
Újvár	387	23,4	1 135	68,5
Összesen	8716	28,2	18 624	60,2

Forrás: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása, 1912. 366–367. pp.

¹³ A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása, 1912. 7., 366–367. pp.

A Csenei járás térképe

Forrás: KOGUTOWICZ MANÓ: *Torontál vármegye térképe. Kiadott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minister úr megbízásából.* Kiadja a Magyar Földrajzi Intézet Rt., Budapest, 1905 – alapulvételével saját szerkesztés.

A Csenei járás területén 18 624 fő, a népesség 60,2%-a tudott írni és olvasni. Ezzel az értékkel a Csenei járás értéke meghaladta a vármegyei értéket. A két rendezett tanácsú város adataival együtt a vármegye népességének 55,1%-a, Nagybcskerek és Nagyikinda nélkül a tizennégy járás népességének 54,8%-a tudott írni és olvasni.

A Csenei járás a tizennégy járás „rangsorában” – a Perjámosi (62,1%) és a Zombolyai járások (60,8%) után – a harmadik helyet (!) foglalhatta el. A járáson belüli településeket tekintve látható, hogy jobbra a németek és a magyarok

által lakott helységek lakossága magasabb értékeket mutatott az írni és olvasni tudás tekintetében. A jobb értékek a németek „hagyományosan” magas műveltségi szintjével hozható összefüggésbe, valamint azzal is, hogy a „svábok” mindig kényszerrel ügyeltek a megfelelő iskoláztatásra.¹⁴

I. A Csenei járás és települései

I. 1. Aurélháza

Aurélháza (németül: Aurelheim, illetve Rautendorf, egykori német „népies” neve: Ollerhas, románul: Răuți) a történelmi Torontál vármegye Csenei járásának székhelyétől, Csenétől délre elhelyezkedő település. A helység az „újabb” telepítések közé tartozott, mivel a kincstár csak 1843-ban alapította a szilasi pusztán. Első lakója – a közeli Magyarszentmártonból (Sânmartinu Maghiar) származó – 40 magyar család volt. Ugyancsak a szilasi pusztán állt a németek által lakott Rautendorf, amely már a 18. században is létezett. Feltehetően később a két falu egyesülhetett. A németek Zsombolyáról (Jimbolia) is kaptak – 1870 és 1880 között – némi utánpótlást. Fontos kiemelni, hogy a jelentős különbségek és társadalmi egyenlőtlenségek ellenére feszültségmentes és békés együttélés jellemezte a németek és a magyarok kapcsolatát. A németek zöme folyékonyan beszélt magyarul, és néhány magyar is tudott németül. Előfordult, hogy egymás ünnepeit is megtartották a „svábok” és a magyarok.¹⁵

Aurélháza mai nevét gróf Dessewffy Aurélról, a helység egykori földesuráról nyerte, aki 1843-ban alapította a települést.¹⁶ A falu magyar érzelműnek számított, amit bizonyít az a tény is, hogy sok helyi férfi szegődött a honvédseregbe, és közülük többen el is estek az 1848/1849. évi forradalom és szabadságharc idején. A helység többször szenvedett a 25 km-re fekvő temesvári – császári – várórség portyázó őrcsapatainak „kirukkolásai” miatt, aminek eredményeként az itt élők elmenekültek a lakóhelyükről.¹⁷

¹⁴ A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása, 1912. 9., 366–367. pp.

¹⁵ *Heimatortsgemeinschaft Uivar/Aurelheim. Landsmannschaft der Banater Schwaben e.V.*: <https://www.banater-schwaben.org/vereinsleben/heimatortsgemeinschaften/uiwar> (Letöltés ideje: 2025. június 16.)

¹⁶ GERŐ LAJOS (szerk.): *A Pallas nagy lexikona. II. kötet (Arafale–Békálen)*. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1893. 344. p.

¹⁷ REISZIG 1912, 21. p.

A Béga-csatorna mellett fekvő település határát többször mosta el az árvíz, így például 1859-ben, majd 1861-ben, valamint 1885-ben és 1889-ben. (Emiatt a központját is néhány alkalommal át kellett helyezni.) Maga a falu is csak a védőgátaknak köszönhette megmaradását. A helység lakóit 1873-ban kolerajárvány tizedelte meg. Kiemeljük, hogy a falu történelmében az első évtizedek voltak a legrosszabbak. A járványok (malária, pestis, tífusz és kolera) miatt egész családok haltak meg a településen.

Aurélháza lakói alapvetően zöldség- és dohánytermesztéssel foglalkoztak, különösen híresek voltak a görögdinnye- és a sárgadinnye-termesztésükről. Jelentős szerepe volt továbbá az állattartásnak. A helyi népesség a jószágait, főképp a szarvasmarhát, illetve sertést a közeli temesvári – józsefvárosi – piacon értékesítette. A helyiek – akárcsak a Béga-csatorna mentén fekvő más települések lakói – sokszor a folyami hajózást vették igénybe, hogy terményeiket Temesváron, a józsefvárosi piacon értékesíthessék. Ahogy Szekernyés Irén írta még 2008-ban megjelent cikkében: „Hajnali négykor indult [a hajó] Ótelekről megrakottan mindennel, amit a földből és a háztáji kisállattartásból kitermeltek a szorgos

kezek; kosarak, zsákok, ládák és egyéb tároló alkalmatlanságok zajos vagy szemet gyönyörködtető portékái között bukdácsolt az, aki csak utazásra vette igénybe, s bár »a puttyogó« (ahogyan a falvakban nevezték) nem szelte a vizet, két zsilipnél is vesztegelt (a magyarszentmártoninál és a románszentmihályinál), fél nyolcra befutott Temesvár józsefvárosi kikötőjébe. Innen csak egy lépés volt a városrész terménypiacra. Amíg közlekedett (1967-ig), a piacra bejárók s akiknek a kikötők közelsége, az út olcsósága vonzerőt jelentett, nem is vették igénybe a vasúti közlekedést. Alkalmos időben indult vissza a hajó, délután két óra körül. Addigra elkelt a káposzta, dinnye, zöldség és gyümölcs, gazdára talált a liba, kacska s más szárnyas jószág, az ügyek elintézését nyertek, a piaci haszon egy része ipari termékek formájában lapult a kosarak mélyén, kora estére pedig ismét családja és jószágai körében szorgoskodhatott a piacoló. A szerény csatorna rendet és keretet nyújtott egy hasznos életformának. A vízi utat választották közlekedésre elég gyakran a temesváriak is.”¹⁸ A faluban jelentős számú mesterember – kovács, mészáros, szabó stb. – is élt és dolgozott, akik közül sokan ugyancsak a temesvári piacra készítették „portékáikat”.¹⁹

Aurélháza nagyközség anyanyelvi adatai (1880–1910) (fő)

Népszámlálás	Anyanyelv								
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Ruszin	Horvát	Szerb	Egyéb
1880	1026	530	447	–	–	–	1 ²⁰		4+44 ²¹
1890	1123	596	519	–	8	–	–	–	–
1900	1087	544	491	–	25	–	2	20	5
1910	1135	646	448	–	29	–	–	9	3

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Aurélháza magyar és német lakossága a római katolikus felekezethez tartozott. A falu barokk stílusú római katolikus templomát az 1870-es években építették. A templomot 1878-ban Szűz Mária nevének (Hl. Namen Maria) tiszteletére szentelték fel. Ünnepnapiját szeptember 12-én tartják. Liturgikus nyelve a magyar és a

német volt. Legutóbb 2008-ban renoválták az épületet.²² A településen élő románság az ortodox felekezethez tartozik. A helységben egy új építésű ortodox templomuk van, amelyet 1996-ban építettek. A templom védőszentje Keresztelő Szent János (Nașterea Sf. Ioan Botezătorul). Ünnepnapiját június 24-én tartják.

¹⁸ SZEKERNYÉS IRÉN: *A Béga-csatorna az iszap fogságában. Hajózási emlékek. Nyugati Jelen*. 2008. augusztus 9.: http://www.nyugati jelen.com/riport/a_bega_csatorna_az_iszap_fogsagaban.php (Letöltés ideje: 2017. július 6.)

¹⁹ *Landsmannschaft der Banater Schwaben e.V. Kreisverband Coburg-Land*: <http://www.banater-landsmannschaft-coburg.de/hog%20aurelheim.htm> (Letöltés ideje: 2016. augusztus 18.)

²⁰ Az 1880. évi magyar népszámlálás még együtt közölte a horvátokra és a szerbekre vonatkozó anyanyelvi adatokat „horvát-szerb” megjelölés alatt.

²¹ Az egyéb kategóriánál az első érték az egyéb hazai anyanyelvűeket, a második pedig a beszélni nem tudó népet jelölte.

²² VOGEL, HEINZ: *Aurelheim. Die Gotteshäuser der Deutschen im Banat*: <http://www.banatergottesheuser.ro/aurelheim.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

Aurélháza nagyközség vallási adatai (1880–1910) (fő)

Népszámlálás	Vallás						
	Összesen	Római katolikus	Ortodox	Ágostai hitvallású evangélikus	Református	Izraelita	Egyéb
1880	1026	1017	1	–	3	5	–
1890	1123	1088	7	–	9	15	4
1900	1087	1033	41	–	4	3	6
1910	1135	1092	4	1	–	–	38

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Az egykor jobb időket is megélt faluból a németek idővel jóformán kivesztek, de a magyarság is megtizedelődött. Az elvándorlás, az alacsony gyermekszám, az asszimiláció etc. megtette a hatását. A helység a román kommunizmus bukását követően román többségűvé vált.

A németek lélekszámapadását a második világháborút követő szovjet (1945–1949) és román deportálások (1951–1956) idézték elő. Csak a Bărăgan területére történő deportálás megközelítőleg 190 főt érintett a faluból.²³ Mind a

szovjet, mind a román munkatáborokban – az embertelen körülmények és bánásmód miatt – többen elhaláloztak. A későbbiekben Románia az NSZK-val olyan megállapodást kötött, amelynek értelmében – „családegyesítés” ürügyén – a németek „fejpénz” ellenében, évente meghatározott számban Németországba távozhattak. A román kommunizmus bukása (1989) után már minden kötöttség nélkül hagyhatták el a németek Aurélházát. Többségük Németország területére költözött.

Aurélháza etnikai adatai (1920–2021) (fő)

Év	Népcsoport							
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Horvát	Szerb	Egyéb
1920n	1170	737	409	Nincs adat.	17	Nincs adat.	Nincs adat.	7
1930a	1054	645	394	–	10	Nincs adat.	5	–
1930n	1054	645	390	–	14	Nincs adat.	5	–
1941n	989	642	340	Nincs adat.	6	Nincs adat.	Nincs adat.	1
1956	1001	Nincs adat.						
1966a	859	569	122	–	165	Nincs adat.	3	–
1966n	859	567	122	–	167	Nincs adat.	3	–
1977n	681	413	68	–	197	1	1	1
1992n	520	224	13	–	283	–	–	–
2002a	565	172	Nincs adat.	–	384	1	–	8
2002n	565	189	10	–	358	1	–	7
2011n	534	115	2	–	386	–	1	30
2021	520	Nincs adat.						

Megjegyzés: a = anyanyelv, n = nemzetiség. Forrás: *Romania. Population statistics of Eastern Europe*: <http://pop-stat.mashke.org/> (Letöltés ideje: 2025. június 17.); VARGA E. ÁRPÁD: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. III. kötet. Arad, Krassó-Szörény és Temes megye. Népszámlálási adatok 1850–2002 között*. Pro-Print Kiadó, Csíkszereda. A Kulturális Innovációs Alapítvány Könyvtára: <https://www.kia.hu/kiakonyvtar/konyvtar/erdely/erd2002.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

²³ *Banat villages*: http://www.dvhh.org/banat_villages/village-list.htm#A (Letöltés ideje: 2017. július 10.)

I. 2. Berekszónémeti

Berekszónémeti (németül: Klein Bergsau, románul Beregsău Mic [1924-ben: Beregsău Nemțesc], szerbül: Nemet/Hemet) a történelmi Torontál vármegye egykori Csenei járásának központjától, Csenétől északkeletre elhelyezkedő település. Az Óbéga partján fekvő falu első okiratos említése az 1332. évi pápai tizedjegyzékben található. Ekkor már önálló plébániával rendelkezett a település. A 15. században Némethy néven jelent meg a dokumentumokban a helység neve. Az 1514. évi Dózsa-féle parasztfelkelés alatt a lázadók elpusztították a falut, majd a lakói később újjáépítették.²⁴ A török hódoltság időszakában nem pusztult el a település. Az 1723–1725. évi gróf Mercy-féle térképen a lakott helységek között tüntették fel. A falu már ekkor is jobbra szerbek által lakott település lehetett.

A helység birtokosa a 18–19. században a szerb eredetű Damaszkín család volt. A faluban az 1788-ban épített, de a mai napig álló – igen csak rossz állapotú – kúriát is a Damaszkín család emelte. A kúria idővel a szerb Mučalov család tulajdonába került – ők a román államosításig

éltek benne. Ekkor kezdődött a „mélyrepülés”. A Mučalov család kisebb kitérő után Kanadába vándorolt ki, a kúria pedig teljesen „lepukkant” a kommunizmus alatt, a hozzátartozott, egykori öthektáros parkja is a múlté. A Mučalovok 1990-ben kapták vissza az épületet, azt egy helyben élő idősebb asszony gondozza, a kúria visszacapott földjeit pedig bérbe adták. Az egyre inkább romló állapotú épület felújítása még várat magára.²⁵

Csokalyi Fényes Elek (1807–1876) statisztikus a következőket jegyezte le a faluról: „*Németh, szerb falu, Torontál vmegyében, Temesvárhoz nyugotra 2 órányira, a Beregszó vize mellett. Határa 4 604 hold, mellyből szántóföld 2 272 h., urb. közlegelő 221 hold, urb. rét 464 h., szőlőskert 30 h. és 600 négyszögöl. Ezekből uradalmi szántó, 760 h., kaszáló 878 h. Határa igen gazdag, kivált kukoriczára és buzára. Lakja 1 260 n. e. óhitű, paroch. templommal. F. u. Damaszkín Simon.*”²⁶

A szerbség vonatkozásában kiemelendő, hogy a román kommunizmus idején, majd azt követően jórészt az elvándorlás miatt folyamatosan csökkent a száma. A szerbek helyére román ortodox vallású románok érkeztek.²⁷

Berekszónémeti nagyközség anyanyelvi adatai (1880–1910) (fő)

Népszámlálás	Anyanyelv								
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Ruszin	Horvát	Szerb	Egyéb
1880	1117	20	137	–	25	–	865 ²⁸		1+69 ²⁹
1890	1182	29	185	–	55	–	–	913	–
1900	1129	40	128	1	35	–	–	925	–
1910	1209	77	80	–	114	–	–	938	–

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Berekszónémeti – nevével ellentétben – jobbra szerbek által lakott település volt, akik a szerb ortodox egyházhoz tartoztak. Templomukat 1855 és 1860 között építették, és Szent Miklós (Светор

оца Николаја/Svetog oca Nikolaja) tiszteletére szentelték fel. Ünnepnapiját május 22-én tartják.

A helységben az évtizedek folyamán többségbe került románság a román ortodox egyházhoz

²⁴ REISZIG 1912, 25. p.

²⁵ PALCONI, ALEXANDRA (Spouză, Doniția trans.): *The Damaszkín mansion from Beregsău Mic*. Prin Banat. Povești de pe Plaiuri Bănățene: <https://prinbanat.ro/en/the-damaszkín-mansion-from-beregsau-mic/> (Letöltés ideje: 2025. június 16.)

²⁶ FÉNYES ELEK: *Magyarország geographiai szótára. III. kötet*. Nyomtatott Kozma Vazulnál, Pest, 1851. 137. p.; FÉNYES ELEK: *Magyar országnak, 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben. IV. kötet*. Trattner-Károlyi Tulajdona. Pest, 1839. 396. p.

²⁷ Comuna Săcălaz cu satele Beregsău Mareși Beregsău Mic, județul Timiș. 2021. november 10. Excursiile Monicăi. Hai la drum!: <https://excursiilemonicai.com/2021/11/10/comuna-sacalaz-cu-satele-beregsau-mare-si-beregsau-mic-judetul-timis/> (Letöltés ideje: 2025. június 16.)

²⁸ Az 1880. évi magyar népszámlálás még együtt közölte a horvátokra és a szerbekre vonatkozó anyanyelvi adatokat „horvát-szerb” megjelölés alatt.

²⁹ Az egyéb kategóriánál az első érték az egyéb külföldi anyanyelvűeket, a második pedig a beszélni nem tudó népességet jelölte.

tartozik. Templomukat – egy lakóház átalakításával – 2001-ben létesítették, és Szent Mihály és Gábor arkangyalok (Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil) tiszteletére szentelték fel.³⁰ Ünnepnapiját november 8-án tartják. A településen a jobbára román ajkú baptista közösségnek is van egy imaháza.³¹

Berekszónémeti nagyközség vallási adatai (1880–1910) (fő)

Népszámlálás	Vallás						
	Összesen	Római katolikus	Ortodox	Ágostai hitvallású evangélikus	Református	Izraelita	Egyéb
1880	1117	163	940	–	–	14	–
1890	1182	204	967	–	–	11	–
1900	1129	158	964	–	1	6	–
1910	1209	140	1052	8	5	4	–

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Berekszónémeti etnikai adatai (1920–2021) (fő)

Év	Népcsoport							
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Horvát	Szerb	Egyéb
1920n	1066	48	66	Nincs adat.	28	Nincs adat.	Nincs adat.	924
1930a	1023	55	42	–	68	Nincs adat.	848	10
1930n	1023	45	43	–	138	Nincs adat.	787	10
1941n	1076	8	30	Nincs adat.	232	Nincs adat.	Nincs adat.	806
1956	932	Nincs adat.						
1966a	913	22	13	–	259	Nincs adat.	619	–
1966n	913	22	13	–	259	Nincs adat.	619	–
1977n	945	24	12	–	460	–	449	–
1992n	788	15	3	–	500	–	269	1
2002a	811	9	–	–	659	–	143	–
2002n	811	10	–	–	660	–	141	–
2011n	861	12	2	–	681	–	124	42
2021	800	Nincs adat.						

Megjegyzés: a = anyanyelv, n = nemzetiség. Forrás: *Romania*. Population statistics of Eastern Europe: <http://pop-stat.mashke.org/> (Letöltés ideje: 2025. június 17.); VARGA E. (III. kötet) – A Kulturális Innovációs Alapítvány Könyvtára: <https://www.kia.hu/kiakonyvtar/konyvtar/erdely/erd2002.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

I. 3. Billéd

Billéd (németül: Billed, románul: Biled, szerbül: Билед/Biled) a történelmi Torontál vármegye egykori Csenei járásának központjától, Csenétől északra fekvő település.

A középkorban Temes vármegyéhez tartozó helységet 1462-ben Bylyed formában említették az oklevelek. Az ún. *vegyesházi királyok* uralkodásának (1301–1526) időszakából több birtokosáról is van tudomásunk. Az 1481 utáni időszakban szerbek telepedtek le a vidéken, így Billéd területén is.

³⁰ *Beregsău Mic*. Biserici.org: <http://www.biserici.org/index.php?menu=BI&code=4535> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

³¹ Primăria Săcălaz (Szakálháza község weboldala): http://www.primariasacalaz.ro/uploads/products_pdf/Copy_of_strategia_sacalaz1.pdf (Letöltés: 2016. augusztus 24.)

A török hódoltság időszakában a falu elnéptelenedett. Ezt bizonyítja, hogy sem a 1717. évi kincstári összeírásban, sem az 1723–1725. évi gróf Mercy-féle térképen nem fordult elő. A régi Billéd feltehetően a mai kálvária környékén állhatott, a jelenlegi településtől délkeletre, Temesvár felé. Ezt az elméletet támasztja alá, hogy a vasútvonal építéskor sírokat tártak fel a régészek.

A mai Billéd létesítését Mária Terézia magyar királynő (1740–1780) 1765-ben rendelte el. Az építkezések 1766-ban kezdődtek el, ekkor 253 lakóházat építettek fel a faluban, és németeket telepítettek ide. A római katolikus németek elsősorban Trierből, Mainzból, illetve Lotaringiából érkeztek. Nem jártak nagy szerencsével, mivel a többség már az első évtizedben elhalálozott. Ezért újabb telepésekre volt szükség. A malária, később pedig a kolera jelentősen megtizedelte a billédi német lakosságot is, akárcsak a környékbeli települések német lakóit. Reiszig Ede (1873–1946) történész a következőket írta a faluról: „Midőn Horvátországban 1778–1784-ben a károlyvárosi és a báni Határörvidéket katonai célra végkép lefoglalták, a zágrábi püspöktől lefoglalt terület fejében, a kiküldött bizottság kárpótlásul a billédi uradalmat ajánlotta fel. Az átvétel azonban Rátkay, zágrábi püspök, ellenállása következtében akadályokba ütközött s csak utóda, Verhovác Miksa alatt nyertek a tárgyalások 1800-ban befejezést.”³²

A helység tehát 1801-től a zágrábi római katolikus püspökség birtoka lett, és egyben szék-

helye a zágrábi püspökség uradalmi törvényszékének is. Erre utal a településen lévő udvarház, ahol hajdúlak és fogház is állt. Az uradalom központja egészen 1911-ig volt itt.

Vályi András (1764–1801) statisztikus, földrajztudós a következőket jegyezte meg Billédéről: „Billét. Elegyes falu Torontál Vármegyében, földes ura a' Királyi Kamara. Lakosai katolikusok, és ó hitűek, Bogáros, és Nagy Jecának szomszédságokban. Határja jó termékenységű, 's vagyonyjai is külömbfélék.”³³

A 19. század elején a falu egyre inkább gyarapodott, 1809. március 10-én országos és heti vásárok tartására nyert jogot. Fényes Elek geográfiai szótárában a következő található a településről: „Billét, Billiet, német mváros, Torontál vmegyében, Temesvárhoz 3, ut. p. Csátárhoz 1 mfd. rónaságon. Határa 1 600 négyszögölével 10 026 hold és 1 100 négyszögöl, mellyből szántóföld 6 488 h., rét 1 833 h., legelő 797 h., posványság 176, szőlőskertek 146 h. 800 négyszögöl; utak, dülők stb. 588 hold 300 négyszögöl. Ezekből uradalmi szántóföld 1208 h., rét 427 h., posványság 176 h.; a többi a közlakosoké. Gazdag fekete földje gyönyörű buzát terem; s a lótenyésztésre nagy gond fordítatik. Lakja 3 466 kath., paroch. templommal. Van gyógyszerháza is és egy kis patakja Kis-Maros név alatt. Birja a zágrábi püspök. Országosvásárt 3 tart.”³⁴

Billéd nagyközség anyanyelvi adatai (1880–1910) (fő)

Népszámlálás	Anyanyelv								
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Ruszin	Horvát	Szerb	Egyéb
1880	4767	62	4428	1	61	–	6 ³⁵		4+205 ³⁶
1890	4978	80	4816	4	44	–	–	5	29
1900	4566	159	4323	–	49	–	5	6	24
1910	3951	159	3608	–	105	–	–	7	72

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Billéd német lakossága a római katolikus felekezethez tartozott. A plébánia épületét 1772-ben, a római katolikus templomot pedig 1777-

ben építették. Az 1833. évben oldalhajót építettek a templomhoz. Ekkor készült az orgonája is. Az épületet legutóbb 2007-ben renoválták. A

³² REISZIG 1912, 26. p.

³³ VÁLYI ANDRÁS: *Magyarországnak leírása. I. kötet.* A Királyi Universitásnak betűivel. Buda, 1796. 214–215. pp.

³⁴ FÉNYES ELEK: *Magyarország geographiai szótára. I. kötet.* Nyomtatott Kozma Vazulnál. Pest, 1851. 134. p.; FÉNYES (IV. kötet) 1839, 405. p.

³⁵ Az 1880. évi magyar népszámlálás még együtt közölte a horvátokra és a szerbekre vonatkozó anyanyelvi adatokat „horvát-szerb” megjelölés alatt.

³⁶ Az egyéb kategóriánál az első érték az egyéb anyanyelvűeket, a második pedig a beszélni nem tudó népességet jelölte. Billéd esetében az első érték (4 fő) az egyéb hazai (2 fő) és az egyéb külföldi (2 fő) anyanyelvűek adataiból tevődött össze.

templom védőszentje Szent Mihály arkangyal (Hl. Erzengel Michael). Ünnepnapiját szeptember 29-én tartották. A liturgikus nyelv a német volt. A településtől délkeletre, a főút mentén található a kálvária (Billeder Kalvarienberg), amelynek keresztjét 1837-ben állították fel. A keresztút tizennégy stációját 1869 és 1872 között készítették, Paul Nowak, a falu akkori papjának vezetésével. Minden nagypéntek (Karfreitag) délelőtt, illetve a Szentháromság vasárnapjának (Dreifaltigkeitssonntag) délutánján idezarándokoltak a hívők. A kálváriát Csonti Ádám vezetésével 2007 májusában újították fel.³⁷ A településen a második világháborút követően egyre

inkább túlsúlyba került románság a román ortodox egyházhoz tartozott. Templomukat – egy lakóház átalakításával – 1982-ben építették a faluban.³⁸ Védőszentje: Szent Mihály és Gábiel arkangyalok (Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil). Ünnepnapiját november 8-án tartják.³⁹ A közelmúltban egy új – a Szentháromság (Sfânta Treime) tiszteletére felszentelt – román ortodox templomot építettek fel a településen.⁴⁰

A kisebb vallási közösségek is képviseltetik magukat a faluban. Billéden a jobbra román ajkú baptista és a pünkösdi közösségeknek is van egy-egy imaháza.⁴¹

Billéd nagyközség vallási adatai (1880–1910) (fő)

Népszámlálás	Vallás						
	Összesen	Római katolikus	Ortodox	Ágostai hitvallású evangélikus	Református	Izraelita	Egyéb
1880	4767	4672	51	4	5	17	18
1890	4978	4907	48	6	2	13	2
1900	4566	4471	56	17	1	21	–
1910	3951	3814	107	3	12	13	2

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Billéd etnikai adatai (1920–2021) (fő)

Év	Népcsoport							
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Horvát	Szerb	Egyéb
1920n	3861	81	3646	Nincs adat.	73	Nincs adat.	Nincs adat.	61
1930a	3791	107	3434	14	97	Nincs adat.	9	130
1930n	3791	103	3431	14	97	Nincs adat.	9	137
1941n	3983	220	3008	Nincs adat.	586	Nincs adat.	Nincs adat.	169
1956	4254	Nincs adat.						
1966a	4684	181	2248	3	2 117	Nincs adat.	16	119
1966n	4684	186	2243	3	2 117	Nincs adat.	16	119

³⁷ VOGEL, HEINZ: *Billeder Kalvarienberg*. Die Gotteshäuser der Deutschen im Banat: <http://www.banatergottesheuser.ro/biledb.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

³⁸ *Biled*. Biserici.org: <http://www.biserici.org/index.php?menu=BI&code=4673> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

³⁹ *Consiliul Județan Timiș*: <http://www.cjtimis.ro/judetul-timis/unitati-administrativ-teritoriale/comuna-biled.html> (Letöltés ideje: 2017. július 6.)

⁴⁰ *Binecuvântarea lucrărilor de construcție la Biserica Parohială „Sfânta Treime” din Biled*. Parohia Română Mitropolia Banatului: <http://mitropolia-banatului.ro/binecuvantarea-lucrarilor-de-construcție-la-biserica-parohiala-sfanta-treime-din-biled/> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

⁴¹ *Consiliul Județan Timiș*: <http://www.cjtimis.ro/judetul-timis/unitati-administrativ-teritoriale/comuna-biled.html> (Letöltés ideje: 2016. augusztus 26.)

1977n	4512	151	1918	10	2 302	–	4	127
1992n	3458	218	251	5	2 831	–	3	150
2002a	3515	137	111	1	3 088	–	Nincs adat.	178
2002n	3515	164	124	1	3 025	–	Nincs adat.	201
2011n	3294	122	85	Nincs adat.	2 738	–	Nincs adat.	Nincs adat.
2021	3031	Nincs adat.						

Megjegyzés: a = anyanyelv, n = nemzetiség. Forrás: *Romania*. Population statistics of Eastern Europe: <http://pop-stat.mashke.org/> (Letöltés ideje: 2025. június 17.); VARGA E. (III. kötet) – A Kulturális Innovációs Alapítvány Könyvtára: <https://www.kia.hu/kiakonyvtar/konyvtar/erdely/erd2002.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

Billéd német lakói közül a második világháborúban 100 férfi halt meg a harcokban, illetve tűnt el a fronton. A civil áldozatok száma 18 fő volt. Majd 1945 és 1949 között a 18 és 35 év közötti nőket, valamint a 17 és 45 év közötti férfiakat szovjet munkatáborokba deportálták. Közülük 76 fő halt meg a kegyetlen bánásmód és a „mostoha” körülmények következtében. Később, 1951 és 1956 között, a Bărăgan területére deportálták a billédi németek jó részét. A román munkatáborokban 59 fő hunyt el.⁴²

Mint már említettük, a román kommunizmus időszakában – Románia és az NSZK megállapodása alapján – a németek „fejpénz” ellenében vándorolhattak ki az országból. A diktatori házaspár kivégzése és a diktatúra bukása után (1989) a németek szabadon távozhattak. A billédi németek jó része élt is a lehetőséggel, és a jobb élet reményében többnyire Németországba vándoroltak. Házaikba románok költöztek be.

I. 4. Csatád

Csatád (németül: Lenauheim, illetve régebben, 1926-ig Schadat, Schaddat, románul:

Lenauheim, szerbül: Ленаухејм/Lenauheim) a történelmi Torontál vármegye egykori Csenei járásának központjától, Csenétől északnyugatra fekvő település.⁴³

A helység középkori eredetű, akkoriban Temes vármegyéhez tartozott. Először 1482 és 1497 között említették írásbeli dokumentumok Chathad néven. Az ún. *vegyesházi királyok* regnálásának (1301–1526) időszakából több birtokosáról is tudunk.

A falu a török hódoltság időszakában elpusztulhatott, mivel sem az 1723–1725. évi gróf Mercy-féle térképen, sem a később, 1761-ben készült térképen nem szerepelt. A mai települést 1767-ben – Mária Terézia magyar királynő (1740–1780) rendeletére – Johann Wilhelm Edler von Hildebrand (1709–1773) temesvári igazgatósági tanácsos telepítette. A tanácsos irányításával 202 lakóházat húztak fel a helységben. Az új falu lakói római katolikus vallású németek lettek. Az iskolát csak később, 1800 és 1804 között építették.⁴⁴

Vályi András a következőket közölte a faluról: „Csatád. Középszerű elegendes falu Torontal Vármegyében, földes ura a' Királyi Kamara, lakosai katolikusok, fekszik Kis Jécsának, és Grabácznak szomszédságokban. Határja jó termékenységgű.”⁴⁵

⁴² KLEIN, FRANZ: *Billed, Chronik einer Heidegemeinde im Banat in Quellen und Dokumenten (1765–1980)*. Herausgegeben im Auftrag der Billeder Heimatgemeinschaft, Salzburg–Wien, 1980. 463–466. pp.

⁴³ A település német, román és szerb nevét az 1802. augusztus 13-án Csatádon született osztrák költőről, Nicolas Lénauról (1802–850) kapta. (Eredeti neve Nikolaus Franz Niemsch Edler von Strehlenau volt.) A német nyelven alkotó osztrák költő a német romantika korának meghatározó alakja volt. Munkásságában a melankólia, a világfájdalom érvényesül. Ugyanakkor „élményvilágának java része magyar tájakhoz és a magyar nép jellegzetes alakjaihoz kötötte. Az Alföld folyóival, a Tiszával és a Marossal, a puszták és nádasok kitűnően beleillettek a romantika egzotikum igényébe. [...] De idegzeete egyre kevésbé tudta elviselni a történelem megpróbáltatásait és a magánélet reménytelenségét. 1844-ben, 42 éves korában kitört rajta az elmebaj. A döblingi intézetben olykor tiszta pillanatai, sőt napjai is voltak, de ekkor is úr volt rajta a búskomorság és a reménytelenség. 1848-49 eseményeit már nem vette tudomásul. 48 éves volt, amikor bevezetett”. Szobra a településen, a községháza előtt áll, Lenau szülőháza napjainkban múzeum. HEGEDÜS GÉZA: *Világirodalmi arcképcsarnok. Nikolaus Lenau (1802–1850)*. Országos Széchényi Könyvtár – Magyar Elektronikus Könyvtár: <http://mek.oszk.hu/01300/01391/html/vilag094.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.); *Nikolaus Lenau (1802–1850)*. Literatura.hu, a legnagyobb magyar kulturális portál: <http://www.literatura.hu/irok/romantik/lenau.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

⁴⁴ REISZIG 1912, 33. p.

⁴⁵ VÁLYI ANDRÁS: *Magyar országnak leírása. I. kötet*. A Királyi Universitásnak betűivel. Buda, 1796. 380. p.

Csatád 1819. március 5-én országos és hevívásárok tartására nyert szabadalmat. Fényes Elek statisztikus szerint: „[...] Csatád, gazdag német mezőváros, Torontál vgyében, a török kanisaipostautban Temesvárhoz nyugotra 5 mfdnyire: 2 224 kath., 6 evang., 2 ref., 40 óhitű, 6 zsidó lak., kath. paroch. templommal, postatisztséggel és váltással Kis-Becserek és Komlós közt, szép uradalmi épületekkel, vendégfogadóval, első osztálybeli legjobb minéműségű határral, 181 3/8 egész telekkel, jeles lótenyésztéssel. F. u. a kamara, s feje egy tisztartósági kerületnek.”⁴⁶

Az 1848/1849. évi forradalom és szabadságharc egyik utolsó mozzanata is a faluhoz kapcsolódik. „Az 1849. augusztus 5. és 6-án vívott szőregi és besenyei csaták után, augusztus 7-én, a visszavonuló magyar hadakból mintegy 20 000 ember érkezett Csatádra. Másnap, augusztus 8-án, az osztrák had elérvén a magyarok utóhadát, délután a helység alatt rövid ideig tartó ütközet fejlődött ki, mire a magyarok Nagyjécsára hátráltak. Az összeütkezésnek 14 halottja volt, a kik az itteni temetőben pihennek. Sírjuk keresztel van megjelölve.”⁴⁷

Csatád nagyközség anyanyelvi adatai (1880–1910) (fő)

Népszámlálás	Anyanyelv								
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Ruszin	Horvát	Szerb	Egyéb
1880	3155	29	2955	2	8	–	2 ⁴⁸		49+110 ⁴⁹
1890	3066	33	2957	1	7	–	5	5	58
1900	2826	32	2742	–	9	–	–	7	36
1910	2605	63	2475	–	19	–	6	7	35

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Csatád német lakói a római katolikus felekezethez tartoztak. Templomukat 1778-ban építették. A templom védőszentje Avilai Szent Teréz (Hl. Teresa von Ávila). Ünnepe napját október 15-én tartották. A liturgikus nyelv a német volt. A templomot legutóbb 2014-ben újították fel, ekkor kapott új tetőt az épület.⁵⁰

A településen a második világháború után egyre inkább többségbe került románság jobbjára a román ortodox egyházhoz tartozik. Az 1946-ban épített román ortodox templomukat Kisboldogasszony (Nașterea Maicii Domnului) tiszteletére szentelték fel. Ünnepe napját szeptember 8-án tartják.⁵¹ A faluban a jobbjára román ajkú baptista közösség is rendelkezik egy imaházzal.

Csatád nagyközség vallási adatai (1880–1910) (fő)

Népszámlálás	Vallás						
	Összesen	Római katolikus	Ortodox	Ágostai hitvallású evangélikus	Református	Izraelita	Egyéb
1880	3155	3129	9	1	4	11	1
1890	3066	3033	12	2	3	15	1
1900	2826	2797	16	–	2	11	–
1910	2605	2567	25	2	7	4	–

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

⁴⁶ FÉNYES (I. kötet) 1851, 202. p.; FÉNYES (IV. kötet) 1839, 405. p.

⁴⁷ REISZIG 1912, 34. p.

⁴⁸ Az 1880. évi magyar népszámlálás még együtt közölte a horvátokra és a szerbekre vonatkozó anyanyelvi adatokat „horvát-szerb” megjelölés alatt.

⁴⁹ Az egyéb kategóriánál az első érték az egyéb anyanyelvűeket, a második pedig a beszélni nem tudó népességet jelölte. Csatád esetében az első érték (49 fő) az egyéb hazai (45 fő) és az egyéb külföldi (4 fő) anyanyelvűek adataiból tevődött össze.

⁵⁰ VOGEL, HEINZ: *Lenauheim*. Die Gotteshäuser der Deutschen im Banat. <http://www.banatergottesheuser.ro/lenauheim.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

⁵¹ *Lenauheim*. Biserici.org: <http://www.biserici.org/index.php?menu=BI&code=10205> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

Hasonlóan a járás többi német településének lakosságához, a csatádi németek is tragikus „kálváriát” jártak meg. A második világháború végén, 1944 szeptemberében közel 1100 német lakos hagyta el a falut, a szovjet hadsereg elől – Németországba – menekülve. Már 1945. január 14-én a megszálló szovjet hadsereg 180 férfit és nőt hurcolt el a Szovjetunió területén létesített munkatáborokba, közülük 11 fő hunyt el ott.

Közben megindult a románok betelepítése – a távoli Dobrudzsából – a faluba. Az 1940-es évek végére már a román ortodox templomot is felépítették a faluban.

Az 1950-es években, 1951 és 1956 között, 488 német lakost hurcoltak el a románok a Bărăgan munkatáborába. Majd az 1970-es évek közepétől „családegyesítés” ürügyén egyre több német vándorolhatott ki Németországba. A kivándorolt német lakosokért a román állam jelentős összeget kapott. A román kommunizmus bukása (1989) után egy év alatt közel ezer német lakos hagyta el Csatádot, így a település ezáltal végleg elveszett a németek számára. Mai német hangzású neve ellenére – még az 1970-es években – ortodox vallású románok által lakott helységgé vált.⁵²

Csatád etnikai adatai (1920–2021) (fő)

Év	Népcsoport							
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Horvát	Szerb	Egyéb
1920n	2588	17	2510	Nincs adat.	21	Nincs adat.	Nincs adat.	40
1930a	2456	28	2368	10	34	Nincs adat.	1	15
1930n	2456	24	2366	10	35	Nincs adat.	1	20
1941n	2618	68	2421	Nincs adat.	52	Nincs adat.	Nincs adat.	77
1956	2559	Nincs adat.						
1966a	2564	13	1472	1	1028	Nincs adat.	–	50
1966n	2564	13	1469	1	1027	Nincs adat.	3	51
1977n	2281	13	1223	1	1003	–	1	40
1992n	1486	16	104	3	1282	–	2	79
2002a	1714	28	74	Nincs adat.	1595	–	Nincs adat.	17
2002n	1714	29	89	Nincs adat.	1555	–	Nincs adat.	41
2011n	1615	24	57	1	1412	–	4	117
2021	1654	Nincs adat.						

Megjegyzés: a = anyanyelv, n = nemzetiség. Forrás: *Romania*. Population statistics of Eastern Europe: <http://pop-stat.mashke.org/> (Letöltés ideje: 2025. június 17.); VARGA E. (III. kötet) – A Kulturális Innovációs Alapítvány Könyvtára: <https://www.kia.hu/kiakonyvtar/konyvtar/erdely/erd2002.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

I. 5. Csene, a járás székhelye

Csene (németül: Tschene, románul: Cenei, szerbül: Ченеj/Čenej) a történelmi Torontál vármegye egykori Csenei járásának központja volt.

A helység egyike volt Torontál vármegye legrégebbi településeinek. Legrégebbi birtokosa – 1221-ben – az itebői prépostság volt. Szerelt az 1332–1337. évi pápai tizedjegyzékben is, amely szerint már plébániával is rendelkezett. Az ún. *vegyesházi királyok* regnálásának időszakából (1301–1526) több birtokosa is ismert.

⁵² *chronologische Zeittafel*. Heimatortsgemeinschaft Lenauheim: <http://www.lenauheim.de/lenauheim/geschichte/chronologische-zeittafel/> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

A török hódoltság végén pusztulhatott el a település, amikor – 1696. augusztus 26-án – a császári és a török seregek a közelben vívták az ún. *hetényi csatát*, amely mindkét fél részéről jelentős véráldozatokat követelt. Az 1723–1725. évi gróf Mercy-féle térképen már lakatlan helységként volt feltüntetve. A 18. században kincstári birtok volt. Vályi András már „elegyes” falunak írta le, tehát mindenképp újratelepítettek, továbbá szerb és román lakosok lakták: „Csenej. Elegyes Banátbéli falu Torontal Vármegyében, földes ura a’ Királyi Kamara, fekszik az Új Pétsi járásban, Dinnyéshez nem meszsze. Határja gazdag, vagyonyjai külömbfélék.”⁵³ Fényes Elek Csenéről a következőket írta: „Cseney, szerb-oláh-német falu, Torontál vgyében, szép síkságon, ut. p. Csatához délre 2 órányira. Gazdag fekete földű határa 7 738 h., mellyből urasági birtok 4 500 hold, urbéri szántó 1 607 h., kaszálló 755 h., legelő 251 h., fizetetlen pótlási földek legelőnek használtatva 424 h., házhely 164 h. szőlő 37 hold. A határban folyik az Ó-Béga csatornája, és Bara csekély folyam. Lakja 1 584 n. e. óhitű,

kik részint szerbek, részint oláhok, és 370 német kath. Van itt derék óhitű templom és iskola, egy nagyszerű 8 vitorlájú szélmalom, több csinos urilak; nagy vendégfogadó. Birja a Vuchetich család.”⁵⁴

Csene a 19. század második felében két önálló településre tagolódott, az egyik Szerbcsene (Ceneiu Sârbesc), a másik Horvátcsene (Ceneiu Croat) volt. Az utóbbiban jelentősebb horvát közösség is élt. A Vuchetich család horvátországi birtokait a katonai határőrvidék szervezésekor lefoglalták a határőrök számára, a család ezért kárpótlásul 1820-ban itt kapott birtokot, feltehetően a horvát lakosok is ekkor érkeztek. Szerb- és Horvátcsene az 1910. évi magyar népszámlálás idejére már egyesült. A település a trianoni békeszerződés aláírását – 1920. június 4. – követően a Román Királyság része lett. Ennek ellenére kezdetben délszláv megszállás alatt állt. A délszlávok és a románok a határvonal rendezésekor megállapodtak, hogy Csenét Románia kapja. A település 1924-ben lett Románia része.

Horvátcsene nagyközség anyanyelvi adatai (1880–1900) (fő)

Népszámlálás	Anyanyelv								
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Ruszin	Horvát	Szerb	Egyéb
1880	546	75	266	5	3	–	163 ⁵⁵		6+28 ⁵⁶
1890	532	72	280	2	6	–	116	53	3
1900	627	129	300	4	24	–	111	58	1

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Szerbcsene nagyközség anyanyelvi adatai (1880–1900) (fő)

Népszámlálás	Anyanyelv								
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Ruszin	Horvát	Szerb	Egyéb
1880	2071	64	724	8	76	–	1025 ⁵⁷		92+82 ⁵⁸
1890	2254	49	927	2	34	–	33	1126	83
1900	2268	54	862	–	26	–	3	1162	161

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

⁵³ VÁLYI ANDRÁS: *Magyar országnak leírása. I. kötet.* A Királyi Universitásnak betűivel. Buda, 1796. 399. p.

⁵⁴ FÉNYES (I. kötet) 1851, 209. p.; FÉNYES (IV. kötet) 1839, 394. p.

⁵⁵ Az 1880. évi magyar népszámlálás még együtt közölte a horvátokra és a szerbekre vonatkozó anyanyelvi adatokat „horvát-szerb” megjelölés alatt.

⁵⁶ Az egyéb kategóriánál az első érték az egyéb külföldi anyanyelvűeket, a második pedig a beszélni nem tudó népességet jelölte.

⁵⁷ Az 1880. évi magyar népszámlálás még együtt közölte a horvátokra és a szerbekre vonatkozó anyanyelvi adatokat „horvát-szerb” megjelölés alatt.

⁵⁸ Az egyéb kategóriánál az első érték az egyéb anyanyelvűeket, a második pedig a beszélni nem tudó népességet jelölte. Szerbcsene esetében az első érték (92 fő) az egyéb hazai (90 fő) és az egyéb külföldi (2 fő) anyanyelvűek adataiból tevődött össze.

Csene nagyközség anyanyelvi adatai (1910) (fő)

Népszámlálás	Anyanyelv								
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Ruszin	Horvát	Szerb	Egyéb
1910	2735	198	957	1	43	–	96	1409	31

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

A helyi németek, magyarok és horvátok jobbára római katolikusok voltak. Templomukat 1896-ban építették, és Szent Ágoston (Hl. Augustinus) tiszteletére szentelték fel. Ünnepe augusztus 28-án tartják. Legutóbb 2008-ban renoválták a templomot.⁵⁹ A szerbek a szerb ortodox egyház tagjai voltak. Szerb pravoszláv templomuk a 18. századból származik. A templomot a Szent Gábor arkangyal (Сабор Светог архангела

Гаврила/Sabor Svetog arhangela Gavrila) tiszteletére szentelték fel, ünnepnapja július 26-a. A románság a román ortodox egyházhoz tartozik. Templomukat 1997-ben építették, és Nagyboldogasszony (Adormirea Maicii Domnului) tiszteletére szentelték fel. Ünnepe augusztus 15-én tartják. A településen a jobbára román ajkú baptista és a pünkösdi közösségek is rendelkeznek egy-egy imaházzal.

Horvátcsene nagyközség vallási adatai (1880–1900) (fő)

Népszámlálás	Vallás						
	Összesen	Római katolikus	Ortodox	Ágostai hitvallású evangélikus	Református	Izraelita	Egyéb
1880	546	507	29	–	2	7	1
1890	532	458	56	9	5	4	–
1900	627	538	76	2	1	9	1

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Szerbcsene nagyközség vallási adatai (1880–1900) (fő)

Népszámlálás	Vallás						
	Összesen	Római katolikus	Ortodox	Ágostai hitvallású evangélikus	Református	Izraelita	Egyéb
1880	2071	781	1237	3	1	49	–
1890	2254	978	1241	5	1	29	–
1900	2268	897	1340	–	8	22	1

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

Csene nagyközség vallási adatai (1910) (fő)

Népszámlálás	Vallás						
	Összesen	Római katolikus	Ortodox	Ágostai hitvallású evangélikus	Református	Izraelita	Egyéb
1910	2735	1191	1479	2	14	47	2

Forrás: Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1880–1910 közötti magyar népszámlálások.

⁵⁹ VOGEL, HEINZ: *Tschene*. Die Gotteshäuser der Deutschen im Banat: <http://www.banatergottesheuser.ro/tschene.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

Csene etnikai adatai (1920–2021) (fő)

Év	Népcsoport							
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Horvát	Szerb	Egyéb
1920n	Adatai 1920-ból nem ismeretesek, mivel a község hiányzik a Dicționarulból.							
1930a	2661	185	1030	–	82	Nincs adat.	1361	3
1930n	2661	184	1033	–	82	Nincs adat.	1185	177
1941n	2503	168	889	Nincs adat.	180	Nincs adat.	Nincs adat.	1266
1956	2577	Nincs adat.						
1966a	2612	350	507	–	588	Nincs adat.	1159	8
1966n	2612	350	505	1	588	Nincs adat.	1149	19
1977n	2536	363	416	–	706	43	983	25
1992n	2160	324	92	–	1030	18	677	19
2002a	2013	267	46	1	1159	7	517	16
2002n	2013	288	56	2	1096	17	530	24
2011n	1770	216	31	3	978	4	428	110
2021	1837	Nincs adat.						

Megjegyzés: a = anyanyelv, n = nemzetiség. Forrás: *Romania*. Population statistics of Eastern Europe: <http://pop-stat.mashke.org/> (Letöltés ideje: 2025. június 17.); VARGA E. (III. kötet) – A Kulturális Innovációs Alapítvány Könyvtára: <https://www.kia.hu/kiakonyvtar/konyvtar/erdely/erd2002.htm> (Letöltés ideje: 2025. június 12.)

Bajai kikötő